

Информатичке операције – даља разрада доктрине КоВ-а Сједињених Америчких Држава¹

Капетан бојног брода у пензији *Живко Лукић*

У првој верзији доктрине ваздушно-копнене битке, објављеној 1982. године, нагласак је био на непосредним борбеним дејствима, а информатичка дејства су вођена упоредо, истовремено, првенствено као психолошко-пропагандна дејства према противнику, сопственој и светској јавности. У периоду 1986–1990, када је била на снази осавременена варијанта доктрине „ваздушно-копнене битке“, информатичка операција знатно претходи борбеним операцијама на ратишту и траје све време тих операција, а усмерена је на више праваца: према светској јавности, ради оправдавања планираних војних операција и добијања међународне подршке; према савезницима, ради обезбеђивања конкретне војне подршке, и према непријатељу, прво ради његовог што дубљег увлачења у кризу, а затим ради слабљења његове борбене моћи. Три су основне карактеристике информатичке операције у том периоду: обмањивање сопствене и светске јавности и психолошки притисак на све – и на савезнике и на противника; строго контролисано извештавање с ратишта и још увек недовољно развијене снаге и средства за извођење информатичке операције. Сви елементи тог концепта информатичке операције веома су уочљиви у припремама и извођењу операција „Пустињски штит“ и „Пустињска олуја“.

На искуствима из наведених операција и промени војно-политичке ситуације у свету, настале распадом СССР и ВУ, као и стварању „новог светског поретка“ на челу са САД, које себе сматрају неприкосновеном и једином војном силом и водећим политичким чиниоцем у свету, створена је нова доктрина КоВ-а САД, у којој је информација, као најубојитије оружје, окосница операција за остваривање војних циљева на свим нивоима – од тактичког до стратегијског нивоа. Основа свега тога је далекосежно и темељито планирање, а информатичка операција је усмерена према: властитој јавности, властитој војсци, противничкој јавности и војсци, светској јавности, ОУН и другим међународним организацијама, а једна од основних карактеристика јесте фабриковање

¹ У „Војном делу бр. 1–2/94. објављен је приказ *Доктринарног правила КоВ САД ФМ 100-5*, објављеног јуна 1993. године. Војни стратеги САД, на основама начела новог правила, разрадили су бројне начине употребе информација у најширем смислу ради постизања војних циљева. У часопису „Military Review“, од новембра 1994, група еминентних аутора из Генералштабне школе КоВ САД, у Форт Левенворту, објавила је више чланака у којима се разрађује та проблематика с различитих аспеката, усмерених ка пројекцији америчке војне силе у 21. веку. У овом тексту дат је обједињени приказ тих чланака.

жељених информација ради манипулације властитом и светском јавношћу. Многи елементи такве информатичке операције видљиви су у дејству према актерима кризе на просторима претходне Југославије, који, као пре пет година Арабијско полуострво, сада служи као полигон ствараоцима „новог светског поретка“.

Наслов доктрине – *Информатичке операције* – треба схватити условно, јер њен садржај обухвата мноштво разноврсних активности: од односа војске с јавношћу, преко пропагандно-психолошких дејстава, употребе медија за постизање војних циљева, до утицаја информација на процес доношења одлуке и вођење борбених и неборбених дејстава ради савладавања отпора противника.

Односи са јавношћу у КоВ САД 21. века

Доктринарим правилом КоВ ФМ 100–5 предвиђено је да се америчка војска мора припремити да дејствује у условима примене високо-технолошки развијених и веома утицајних јавних медија на глобалном нивоу. То подразумева да технологије размене информација и могућности јавних медија утичу на извођење војних операција једнако као и технологије наоружања. Људи који озбиљно размишљају о ратовању у будућности знају да ће се најзначајнија битка изводити на „бојном пољу“ медијских средстава. Јер, телекомуникациска опрема се убрзано усавршава и широко је доступна, што омогућава присуство све већем броју независних представника јавних медија на подручју војних операција и пре њиховог почетка. Знајући да је немогуће блокирати глобални проток информација, амерички војни стратеги развијају доктрину манипулације њима и највеће могуће експлоатације у интересу својих војних циљева.

Медијске информације могу да се појаве било где унутар кризног подручја без обзира на то где је национална команда предвидела своје реаговање или, чак, у току распоређивања својих снага. Способност медија да детаљно и графички уживо покривају догађаје од Панаме до Македоније већ значајно утиче на операције. Време и простор се тако компримирају да оно што се дешава на тлу тренутно утиче на доношење стратегијских одлука. Премоштавање тог „депа“ између стратегијског и тактичког нивоа узрокује да стратегијске одлуке непосредно и скоро тренутно утичу на извршење на тактичком нивоу. Средства јавног комуницирања омогућавају публици широм света увид у мноштво информација из веома различитих извора, а војне операције су постале догађај који америчка публика посматра у реалном времену, као и амерички савезници и њихови непријатељи широм света.

Потреба да се све више канала попуни са што више информација узроковала је такмичење међу медијима да испричају јединствене приче. То доводи до неуобичајеног и сензационалног извештавања, што често резултира повећаним бројем анализа, критика и уредничких коментара о догађајима који се дешавају у подручју операција и њиховим утицајем на реакције на те догађаје и на њихов могући исход. Као резултат тога,

јавне институције, приватна предузећа, и организације од посебног интереса могу много брже да обликују и мењају јавно мњење; да изводе притисак или утичу на политичке лидере нације; да јачају или слабе морал војника и расположење у војној организацији; да утичу на стратегијске и оперативне циљеве и обављање тактичких задатака, и да тако значајно утичу на стратегијски правац, домет и трајање војних операција.

У америчкој КоВ, на основу наведеног, створена је тзв. „Визија 2000, односи са јавношћу у 21. веку“, као аналитички оквир усмерен на значајне могућности система односа са јавношћу да подржи КоВ САД у будуће у миру, конфликтима и рату. То је дугорочни концепт, који је основа за модернизацију организације односа са јавношћу. У „Визији“ се не дефинишу крајња и прецизна решења, већ усмерава улога односа с јавношћу на процену информативних захтева и очекивања, уз антиципирање утицаја информација и развоја информативне стратегије као дела процеса планирања и доношења одлуке на стратегијском, оперативном и тактичком нивоу. Полази се од основног начела да амерички народ и војска имају право да буду обавештени о политици војске, њеном положају и активностима, укључујући и нивое који се тичу највише националне безбедности. То је изузетно важно за КоВ, јер јој омогућава успешно обављање задатака, нарочито када су политичке одлуке или основе националне политике у одређеној мери спорне. Јер, чињеница је да су војно планирање, доношење одлука и извођење операција под сталним утицајем јавног мњења и у складу с националним интересима.

Да би односи с јавношћу према „Визији 2000“ имали прави смисао установљено је осам стратегијских циљева:

- тачна процена информативних потреба и схватање унутрашњег и спољњег јавног мњења (војно и цивилно);
- потпуна интеграција процена односа с јавношћу и препоруке у процесу планирања и доношења одлука на свим нивоима и континуирано током операција;
- постизања отвореног и независног извештавања и приступ јединицама ангажованим у рад с јавношћу и националном безбедношћу;
- брз проток потпуних, тачних и правовремених информација о КоВ;
- формирање избалансираних, коректних и уверљивих презентовања информација о америчкој војсци;
- обавештавање јавности о перспективи КоВ-а;
- образовање и обучавање свих руководилаца и војника за њихову улогу и одговорности у односима с јавношћу;
- постизање потпуне интеграције органа за односе с јавношћу и одговарајућих функционалних подручја, и институционализовање ефикасних, здружених, комбинованих и интерагенцијских активности у односима с јавношћу.

Суштина активности у односима с јавношћу КоВ САД могла би да се сажме у једну реченицу: обучена, спремна за дејство снага професио-

налаца довољно сналажљивих, технолошки оспособљених и модуларно организованих да изводе операције у миру, конфликту и рату и одржавају правовремени проток тачних, избалансираних информација војсци, америчкој јавности и осталој важној публици. Да би се садашња организација односа с јавношћу америчког КоВ трансформисала у снагу 21. века мора се поштовати следеће:

а) *Дефинисање критичних одговорности и функција односа с јавношћу.* У условима све утицајнијих медија односи с јавношћу морају да постану јасна функција команде. На бојном пољу они су једнако значајан елемент за успех и важна компонента у изградњи и одржавању борбене моћи као и оперативни систем војишта, посебно када су глобални медији значајно укључени у активности на бојишту. Планери активности односа с јавношћу морају да буду интегрисани у планске и оперативне ћелије тако да могу да идентификују појаву разних трендова, проблема и брига, и да процењују и развијају стратегије које ће подржати задатке и циљеве операције. Људство органа за односе с јавношћу мора да дејствује из близине командног места тако да могу одмах реаговати на ситуацију, догађаје и проблеме значајне за команданта и његов штаб. Они морају унапред да предвиде где треба да се умешају између представника јавних медија и војника јединица и да планирају операције које ће морати да покривају. Људство органа за односе с јавношћу мора континуирано да прати и процењује ефикасност својих планова и операција, да подешава текуће и планира будуће операције.

У условима глобалних медија информација доступна једној публици мора да се сматра информацијом доступном и за све друге. Јер, информација којом располажу чланови команде брзо ће постати доступна публици. Исто тако, информација до које су дошли глобални медији брзо ће бити доступна члановима команде. Због тога щудство органа за односе с јавношћу приликом планирања спровођења својих планова мора да води рачуна о њиховој потпуности. Они морају да стварају и примењују координиране стратегије које ће се односити на проток информација најширој публици синхронизовано кроз све канале комуницирања.

б) *Обучавање руководица за односе с јавношћу.* Амерички војни лидери знају да су односи с јавношћу значајни за одређивање стратегије државе и њено остварење. Међутим, сви они морају да знају да схватање операције може да буде једнако важно за успех као и њено извођење. Они морају да схвате да информативна технологија и утицај јавних медија замагљују разлику између стратегијских, оперативних и тактичких нивоа. Такође, морају да схвате да ће се представници јавних медија све теже ограничавати, јер спречавање приступа и ометање рада репортере чини сумњичавим и неповерљивим, што их наводи да траже алтернативне изворе информација, што често резултира спекулацијама и нетачностима. Обука старешина КоВ у раду с органима за односе с јавношћу већ се изводи у центру за борбену обуку у оквиру редовног

програма борбене обуке и у будуће ће бити укључена у све вежбе КоВ Сједињених Америчких Држава.

с) *Обликовање будућих органа за односе с јавношћу.* Организација и рад органа за односе с јавношћу у КоВ САД регулисани су *Правилем ФМ 46-1*, које носи назив *Операције односа са јавношћу* (Public Affairs Operations). То правило мора да се побољша првенствено јаснијим одређивањем места и улоге органа за односе с јавношћу и потпунијим уграђивањем њиховог рада у доктринарну литературу КоВ Сједињених Држава. Очекује се да ти органи раде нешто више од обичног штампања новина, емитовања радио-програма, писања чланака, фотографисања или да служе као диск-џокеји. Они морају да буду еквивалент менаџерима комуникације у приватној индустрији, са свим знањима, искуством и вештином владања савременим медијима потребним за услове у 21. веку. Ти органи ће се састојати од способних штабних елемената уграђених у штабове дивизија и корпуса, као и од одвојених огранака обезбеђених људством и средствима потребним за обављање појединих задатака.

д) *Обука припадника КоВ за односе с јавношћу.* Упркос чињеници да је више војно руководство овлашћено да комуницира с јавношћу, изјаве и коментари војника, чланова њихових породица или цивилних лица на служби у војсци сматрају се много искренијим, поштенијим, тачнијим и уверљивијим за ширу публику. Зато јавност често и тражи управо мишљење тих лица. Амерички војни стратеги, због тога, сматрају да сви припадници војске, од војника до генерала, као и цивили на служби у војсци, морају да поседују одговарајући ниво знања и вештине у опхођењу са јавношћу. Сви они треба да знају *Принципе информисања* и *Принципе општења с јавним медијима*, два упутства која усмеравају односе с јавношћу у КоВ Сједињених Америчких Држава.

е) *Координирана интеграција сродних функција.* Сматра се да су ратно новинарство, психолошке операције и цивилини послови подручја сродна укупним активностима органа за односе с јавношћу, па се инсистира на координацији свих тих активности. Са све бржим променама услова извођења операција потребно је веће разумевање и ближа сарадња између војних органа за односе с јавношћу и тих подручја деловања. Та сарадња се мора развијати и институционализовати, па су, у вези с тим, већ учињени неки значајни кораци, као што су обједињавање школе за визуелне информације и Подофицирске школе за односе с јавношћу, и заједнички рад на развоју материјалне базе Центра за везе КоВ и директора информативних система за командовање, контролу, комуникације и компјутере – С4..

ф) *Водећи покрет ка здруживању и интерагенцијском раду у односима с јавношћу.* Копнена војска САД у будућности ће редовно оперисати у условима здруживања и интерагенцијских дејстава, и зато војне службе, федералне агенције изван Министарства одбране и невладине организације треба да раде заједно да би развиле оперативне

концепте и процедуре и решиле питања људства и материјалних средстава. Планира се формирање и увежбавање здружених и комбинованих информативних бироа као сталних форми, за разлику од организовања *ad hoc* екипа само када се укаже потреба. У вези с тим се потенцира способност КоВ да преузме водећу улогу у стварању таквих сталних органа, јер већ има значајну улогу у стварању начела рада у односима с јавношћу и поседује организацију и опрему која ће послужити за формирање здружених информативних бироа који ће укључити федералне и невладине агенције.

У закључку тог дела материјала се наглашава да КоВ САД мора да буде спремна да води рат, али и припремљена да изводи „операције изван ратног стања“. Она мора да планира дејства као део здруженог, комбинованог, коалиционог или интерагенцијског тима који се брзо распоређује с америчког континента или изван њега на било коју тачку у свету. Употребљавање се активна и резервна компонента КоВ-а а ослањаће се на подршку цивила у војсци и цивилних структура изван ње. И чиниоци, као и развој информативних и комуникацијских технологија, означавају крај индустријске ере и почетак информативне ере ратовања. Из операције „Пустињска олуја“ амерички војни мислиоци су извели закључак да предност у сукобу има страна која добије информативни рат. „Информација је кључ модерног ратовања – стратегијски, оперативни, тактички и технички. Ми, у ствари, улазимо у еру у којој ће информација да буде критични центар равнотеже за КоВ. Инволвирање глобалних медија ће бити критични елемент у сутрашњим информативно оријентисаним оперативним условима и америчка КоВ ово мора да призна“. И зато КоВ САД мора рад органа за односе с јавношћу да учини интегралним елементом планирања информатичких операција, односно планирања свих својих операција.

Информатичке операције – операције 21. века

Разрада доктринарног правила *КоВ ФМ 100-5* у правцу развоја информатичке операције војске 21. века поверена је Команди за обуку и доктрину КоВ-а САД (TRADOC–Training and Doctrine Command), која је већ у марту 1994. започела остварење веома развијеног плана истраживања, тестирања и вежби у лабораторијама, центрима за обуку и на полигонима у САД и широм света. У рад су укључене разне високе институције и команде ОС САД: ГС КоВ, Команда позадине КоВ, Команда за специјалне операције КоВ, Санитетска команда, Команда информативних система, Обавештајно-безбедносна команда, Оперативна команда за тестирање и оцењивање и Команда за космичку и стратегијску одбрану. Ради се по принципу „заједничког предузећа“ (joint venture), а циљ је обављање три основна задатка: донети све одлуке о војсци 21. века до 2000. године; структурирати и проценити елементе оперативних снага војске 21. века на основу реализације плана експеримената за усавршавање борбених дејстава током 1995. године,

и информисати КоВ о импликацијама општедимензионалних дигитализованих операција. Теоретска основа за обављање тих задатака је правило *Памфлет 525-5 (PAM 525-5)*, које је 1. августа 1994. изашло у издању TRADOC. У њему се објашњава како ће способност размене и преношења правовремених информација људству и јединицама високог квалитета омогућити стварање флексибилних, покретљивих јединица способних за веома брзо преформирање. У Правилу је описана суштина општедимензионалне операције војске 21. века, односно како ће КоВ, користећи технологије информативне ере, функционисати у будућности као копнена компонента у извиђању здружених мултинационалних и интерагенцијских операција у рату и операција изван ратног стања. Тај концепт, у крајњем, треба да доведе до стварања „Тоталне снаге“ (Total force) – војске 21. века, која треба да има пет карактеристика: доктринарну еластичност; стратегијску покретљивост, способност за преформирање и модуларно организовање; здруженост; мултинационалну и интерагенцијску повезаност, и разноврсност. „Тотална снага“ ће бити убојитија, издржљивија и способнија да контролише оперативни темпо него икада раније. Тако је PAM 525-5 садашњи концепт будућности: „у прошлости развој доктрина је био последичан, а данас је динамичан, ми смо променили начин на који се мењамо“. У том објашњењу садржана је целокупна филозофија нове стратегијске мисли у ОС САД уопште. Наиме, САД не чекају да технички, технолошки и социолошки развој својим квантитативним променама временом доведе до квалитативних промена стратегијске мисли; амерички војнополитички стратези планирају промене унапред, а то значи да креирају околности у којима ће важити нови квалитети. Може се рећи да је то суштина и „новог светског поретка“, јер настоје да на глобалном плану створе услове у којима ће у будућности важити начела доктрине и стратегије која су они предвидели.

Промене у стратегији будућих војних операција војске 21. века најочитије су у разматрањима борбене динамике кроз њених пет елемената: борбено командовање, војишна просторија, дубина и истовремени напад, рано ангажовање и логистичка подршка.

Борбено командовање је много више од обичног РиК (C2), јер ће будућа информативна технологија обезбеђивати средства за прикупљање, обраду, дистрибуцију и приказивање информација на начин који нема ранијих узора. Мора се преиспитати схватање досадашњег концепта C2 јер ће усавршена технологија променити начин на који команданти виде и воде бој. Јединице покривају већи простор и дејствују већом брзином, а за време појединих фаза операције и убрзавају темпо. То је повећало релативну моћ нижих команданата, али и значај последица њиховог рада. Пошто је технолошко усавршавање кроз историју „сабијало више рата у мање простора и времена, значи да то сабијање смањује границе људске издржљивости. Зато борбено командовање војске 21. века мора командантима побољшати синтезу информација, а не само затрпавати штаб са што више анализа.

Могућности за брз проток и обраду информација ће знатно утицати на организацију снага, процедуру командовања и организацију и рад штаба. Све јединице на бојишту ће бити хоризонтално и вертикално везане у јединствену информативну мрежу протока свих врста информација. То ће омогућити командантима на свим нивоима да размењују заједничке, релевантне слике бојишта према интересима свог нивоа и формиране према својим потребама. Команданти истог ешелона ће истовремено имати увид у свој положај у односу на суседа и јасну представу о намерама претпостављеног. Команданти главних снага, снага борбене и позадинске подршке, хоризонтално везани заједничким информацијама, први пут ће имати средства да визуелизују начин извођења операције хармонично, јер ће бити интегрисани заједничком визијом бојишта. Путем заједничке слике ситуације јединице у борби могу нека дејства да координирају боље него што би то радили виши штабови својим директивама. Више команде ће пратити мреже нижег нивоа, дозвољавајући потчињенима да воде блиске бојеве и концентришући се на остали део бојишта по дубини, висини, ширини и времену.

Тако замишљен систем командовања очигледно претпоставља америчку потпуну превласт у етеру, јер само одговарајућом контролом електромагнетског спектра могуће је изводити операције војске 21. века. С обзиром на то да није могућа апсолутна временска контрола етера, амерички стратези предвиђају да се електромагнетски спектар контролише током већег дела извођења операције. У противном, информативни систем командовања, како је замишљен, могао би од значајне предности да се претвори у Ахилову пету војне операције 21. века.

Војишна просторија није дефинисана временом, границама, графички или било којим другим елементима, већ обимом свих елемената војишта и ангажовањем сопствених и непријатељевих јединица, зависно од могућности будуће технологије. Величина, облик простора и густина јединица на њему зависиће од задатка, непријатеља, властитих снага, терена, метеоролошких услова и расположивог времена. У већини случајева војишном просторијом у рату доминираће системи, уместо војници, док ће у операцијама изван ратног стања доминирати војници над системима.

У информатичкој операцији на војишној просторији команданту ће бити на располагању средства потребна за визуелизацију војишта, уз истовремено заслепљивање или онемогућавање противничког команданта да има јасну борбену ситуацију.

Комбиновање операције по дубини и истовремених напада, уз употребу убојитих и неубојитих средстава динамичан је начин за: повећање војишне просторије (просторно, временски и наменски); смањење или потпуно отклањање потребе да се војиште просторно дефинише; општедимензионални напад на главнину непријатељевих снага и бржи пораз непријатеља. Команданти војске 21. века ће моћи брзо да поразе непријатеља комбиновањем прецизне ватре на малим и

великим дOMETИМА; информатичком операцијом усмереном да заслепи, деморалише и заглуши непријатеља, и брзим маневром комбинованих снага и средстава. Основна компонента операција по дубини и истовремених напада биће мере предузете да се добије информативни (медијски) рат, укључујући превласт у етеру путем ненуклеарних електромагнетних импулсних генератора, информативних система из космоса и компјутерских вируса. Операцијама ће обавезно претходити дејства против система РиК непријатеља, која могу трајати и истовремено с борбеним дејствима на копну и у ваздушном простору.

Дејства против система РиК – C2W (Command and Control Warfare) могу да замене потребу за превлашћу у ваздушном простору као суштински првим коракот у операцији. Телевизија и други јавни медији су средства за учвршћивање или подривање воље целе популације. Други метод напада ће бити приступ непријатељевим компјутерским системима на бојишту и манипулација информацијама. Очигледно, амерички војни теоретичари планирају примену свих неборбених средстава у информатичкој ери како би непријатеља онемоћали и учинили лаким пленом, и тако смањили на најмању меру обим војног ангажовања, а тиме и проценат могућих властитих губитака.

У оквиру *раног ангажовања*, с обзиром на то да се стално инсистира на повећању темпа борбених дејстава, америчка КоВ предвиђа разноврсне операције у којима ће одређене снаге бити увођене пре него што је непријатељ потпуно спреман за одбрану. Односно, ако су борбена дејства у току, то значи увођење посебних снага кроз властити борбени поредак пре него што је непријатељ спреман за спречавање продора или борбу по дубини. Операције раног ангажовања ће изводити посебно структуриране снаге изван редовних борбених формација, најспособније за обављање конкретног задатка, односно дејствујући као contingency снаге. Пре распоређивања такви састави изводе обуку на теренима и у условима најприближнијим условима за стварно ангажовање. Зато већ сада постоје припремљени плански софтвери разних варијаната задатака који омогућавају планерима да терен будућег ангажовања виде с различитих висина и из различитих праваца. Због тога Американци непрекидно имају у разним подручјима света своје посматраче, уграђене по разним основама, који непрекидно шаљу информације за њихову базу података. Отуда не треба да чуде информације о присуству америчких војних „саветника“ на подручју бивших југословенских република БиХ и Хрватске, без обзира на то што се САД још увек упорно и пажљиво чувају да не буду увучене на копно „балканског котла“.

Логистичка подршка КоВ-а САД, због разноврсних захтева операција у рату и операција изван ратног стања захтева даље усавршавање, а модуларна организација јединица активног и резервног састава ће омогућавати брзо структурирање позадинских органа према потребама борбене компоненте и снага КоВ-а. Будући систем логистичке подршке мора бити на истом нивоу оспособљености као и здружене, мултинационалне или специјалне снаге.

Здружена копнена дејства војске 21. века имаће обавезно следећу општу структуру: анализу задатака и структурирање снага за пројекцију снага, што укључује и разматрање превозења и претходно распоређивање опреме; извиђање и припрему подручја операција, којима су обухваћене непријатељеве и друге снаге у зони одговорности, изненађење и обмањивање; одлучујућу акцију или остваривање контроле у целој зони одговорности употребом ватрених система, ваздушних, поморских и копнених снага, и пролонгиране операције ради постизања стратегијских циљева или опоравак ради пребацивања на друга војишта. Такве операције војске 21. века могуће је изводити и садашњим технологијама, али америчка војска још није организована тако да може да искористи све њихове предности. Наоружање које поседује војска САД може да нанесе ударе на било којем делу војишне просторије, али она још не може да оствари његову потпуну контролу или да има потпуни увид у ефекте његовог дејства. Системи обавештајне службе могу да обезбеде детаљан визуелни приказ војишта, а специјалне снаге могу да дају обавештајне податке директно с терена (human intelligence). Међутим, још није постигнута потпуна синхронизација тих способности. Тек укључивањем информатичких технологија ослободиће се целокупни потенцијали војске 21. века за извођење операција. Зато већ сада КоВ САД мења начин размишљања, организације штаба, протока информација, штабне и командне процедуре и потребну организацију јединица.

Будуће операције војске 21. века свесно ће бити припремане за контролу – што значи за одржавање, ублажавање или, ако је потребно, смиривање тока догађаја на бојном пољу. Намера је да се динамична борбена дејства одвијају у најкраћем времену, уз најмање губитке пријатељских, непријатељских и неутралних снага. Та брзо покретна операција ће се изводити на целој ширини, дубини и висини и у одређеном времену на одређеној војишној просторији, при чему ће се користити сва средства – копнена, космичка, поморска, ваздушна, електронска, информатичка, психолошка и специјална дејства. Американци сматрају да ће просторно раширена дејства убојите и неубојите силе – што је летимично могло да се види у операцијама „Праведна ствар“ и „Пустинска олуја“ – онемогућити реаговање капацитета непријатељевих команданата.

Од концепта до реалности

Значајне су импликације преласка са концепта на реално стварање војске 21. века, посебно у условима непредвидивих и брзих промена светске ситуације. У домену TRADOC најзначајније импликације ће се очитовати у: доктрини, обуци, усавршавању старешина, организацији, материјалној бази и војничком саставу.

Доктрина. Основна карактеристика војне доктрине САД јесте њена адаптабилност, а у будућности на њу ће појачано утицати бројни

чиниоци, као што су развој науке и информативних технологија. Технологије информативне ере снажно ће утицати на реализацију доктрине, као и на њену суштину. Доктринарне импликације које произилазе из командног система у наведеном концепту, на пример, толико су велике да ће требати године да би се потпуно схватиле. Доктрина је и основа за развијање иницијативе која треба да помогне старешинама да постану прилагодљиви и креативни у решавању проблема које ће постављати будуће војне операције. Симулације и експерименти ће бити средства за проверу елемената доктрине, а нове идеје и концепти за војску 21. века ће се веома брзо уграђивати у приручнике и – путем компјутерских дискова – биће дистрибуирани целој копненој војсци.

Обука. Нови концепт КоВ-а САД унеће велике промене у домену обуке. Суштина је у обједињавању појединачне обуке јединица и самообразовања у јединствен систем обуке. Институције и инсталације за обуку биће бројчано смањене, али зато повезане у јединствену мрежу, што ће олакшати појединачну и колективну обуку на свим нивоима. Сваком војнику ће бити доступна база података с лекцијама из ранијих операција, о светској политичкој ситуацији или с демографским информацијама. Исто важи и за специјалистичку индивидуалну обуку, док ће за обуку јединица бити на располагању симулације разних операција свих нивоа. Ипак, практичне вежбе на полигонима остаће суштина борбене обуке, уз највеће могуће приближавање реалним условима.

Усавршавање старешина. Старешина мора да има изузетне способности, као што су визионарство, способност иновације, прилагодљивост, креативност и способност за упрошћавање сложених ситуација и разјашњавање двосмислености – и све то док се налази под стресом за време дејстава. У ствари, комплексна природа будућих операција ће захтевати старешине с већим искуством и рангом на нижим тактичким нивоима него раније. Јер, команданти на тактичком нивоу морају да буду припремљени за доношење одлука које ће имати и стратегијске консе-квенце, и то пред будним очима међународних медија.

Организација. Војска 21. века ће бити мања, али ће имати нове, проширене и разноврсније задатке, и повећане способности захваљујући технолошком напретку. Нова организацијска структура ће бити еластична и треба да оспособи војску за извођење вишеструких задатака.

Војници. Примерено новом концепту војске, квалитет војничког састава мора да буде значајно побољшан у правцу развоја индивидуалних способности за борбу у сложенијим условима операција 21. века. Обука војника ће обухватати различите задатке, у којима ће бити ангажовани и опрему коју ће користити. То ће захтевати да се регрутовање и селекција усмере на рану идентификацију војника способних за брзо укључивање у јединице. Поред тога, војска 21. века ће захтевати повећан број војника који говоре стране језике. Све то ће утицати на брзо унапређивање способних војника у ниже старешинске чинове.

Људском чиниоцу у војсци 21. века САД посветиће повећану пажњу, јер ће, упркос развијеним технологијама, или управо због њих, одговорност сваког појединца, од војника до генерала, бити значајно повећана.

Борбено командовање као императив војске 21. века

У доктринарном правилу *ФМ 100-5* борбено командовање је описано као вештина одлучивања у борби, вођења и мотивисања војника и њихова организација у дејствима ради обављања задатака уз минимум губитака. За разлику од ранијег концепта борбеног командовања *С2*, с фиксним *КМ*, великим штабовима, процесном контролом и програмима скупих набавки, нови концепт је информатички оријентисан, при чему командант визуелизује своју војишну просторију уз подршку малих, активних тимова за борбено командовање, опремљених дигиталном технологијом. Промена је еволутивна и усклађена са значајним променама на глобалном плану, чији су ефекти стварање веома комплексних ситуација и услова у којима се одвија командовање. Командант мора истовремено да изводи операцију, извлачи и опоравља своје људе, и све то у дијапазону од ратног стања до хуманитарних задатака у, истовремено, непријатељским, несигурним, конфузним и двосмисленим околностима. Он мора веома брзо да синхронизује све своје оперативне системе, и то под непрекидно будним оком јавности. Командант мора да схвати улогу знања и вредност информација. Величина одлучујуће предности у следећем веку произилазиће из количине, квалитета и употребљивости информација. То подразумева не само информације добијене током операција већ и редовни проток информација које ће командант добијати ради систематског усавршавања свог знања. Усавршавање старешина ће обезбедити боље разумевање какав командант треба да буде, шта треба да зна и како треба да ради. То захтева синхронизован развој вештине и средстава командовања, односно одржавање равнотеже између технолошких иновација и људског чиниоца.

Према доктринарном правилу *ФМ 100-5*, од команданта се у борби очекује да: води, одлучује, визуелизује, усваја информације, ради тимски, комуницира, усваја мишљење, мотивише, усмерава рад других и демонстрира физичке и моралне квалитете. Борбено командовање се објашњава као израз воље команданта, што укључује његову способност да визуелизује текуће и будуће стање, да формулише и артикулише концепт операција који повезује то двоје, а затим, снагом воље и својим руковођењем, да води своју команду од једног стања ка другом уз најмање губитке свог људства и нације. Такав концепт команданту треба да омогући да створи услове за борбу у којима ће војишну просторију да види и разуме динамички у све четири димензије (три просторне и временска) и да код својих јединица изазове снагу воље која ће довести до победе.

Поред познатих начела за командовање операцијама *КоВ-а* – иницијатива, покретљивост, дубина, синхронизација и разноврсност –

на понашање и рад команданта нарочито утичу следећа начела борбеног командовања:

– *еластичност*, која омогућава команданту да свој процес одлучивања и стил руковођења прилагоди различитим ситуацијама. То је осећај који команданту „казује“ када да се придржава књиге, а када да одбаци правила. Еластичност у командовању подразумева да командант јасно саопштава своје намере, али да не издаје потчињенима превише детаљне задатке, што им омогућава да мењају његова наређења у оквиру познатих намера претпостављеног, заснованих на одређеној ситуацији;

– *расуђивање* је процес формирања тачног мишљења или процене засноване на расположивим информацијама. Расуђивање у боју је способност да се анализира ситуација и доносе правилне одлуке. Нема обрасца за развој те вештине, јер се она стиче временом, учењем и на основу искуства;

– *интуиција* је способност да се демонстрира тренутно разумевање важних аспеката ситуације без евидентног рационалног мишљења и закључака. Пошто ни у најбољим околностима командант неће имати савршену спознају ситуације, он мора да премости јаз између онога што зна и онога што треба да зна у време доношења одлуке, при чему му интуиција помаже да осети шта треба да се уради;

– *уживљавање* је разумевање, осетљивост и осећај према војницима и њиховим фамилијама. То је основно начело за руковођење и мотивацију војника, а омогућава схватање шта су способни да ураде у одређеном тренутку. Да би се код војника створили услови за успешно дејство у борби потребан је уравнотежен и свеобухватан приступ његовим интелектуалним, физичким, социјалним и духовним потребама у миру.

Динамика борбеног командовања има шест основних елемената које командант уравнотежава: руковођење, одлучивање, усвајање информација, визуелизација, концептуализација и комуницирање:

– *руковођење (Leadership)* – произилази из командантове техничке компетентности, дисциплине и мотивације. Техничка компетентност је производ знања стеченог кроз обуку. Дисциплина није само безусловно извршавање наређења, већ је то много више самоконтрола која резултира тиме да се учини права ствар у недостатку усмерења. Мотивација наводи команданта да примењује техничку компетентност и дисциплину;

– *одлучивање (Decision making)* – јесте знање када и како треба донети одлуку. Без обзира на то колико је рад команде аутоматизован, на којем је технолошком нивоу процес командовања, какве хардвере и софтвере и комуникацијске системе има – системи не доносе одлуку већ командант. Најтеже одлуке команданта нису ни техничке ни тактичке, већ људске – ко неће бити способан да издржи и шта треба учинити с тим, где ће потчињени најбоље бити употребљени, процена слабости и снаге потчињених.

– *усвајање информација (Information assimilation)* јесте способност да се из расположивих информација издвоје оне важне. То је први корак

к анализи и синтези усмереној ка стварању менталне визије ситуације. При томе је значајан штаб, који организује пријем и припрему информација да не би збуњивале команданта, док сам командант мора да одреди приоритете и да одговарајући реагује на примљене информације. У време битке, посебно када је брзог темпа, командант се креће бојиштем и његове информације морају да буду тачније од оних које прима други, стационарни део штаба. Зато ће само мањи део штаба у борби бити од помоћи команданту у манипулацији информацијама;

– *визуелизација (Visualization)* – јесте формирање менталне слике текућег и будућег стања, засноване на намерама више команде, расположивим информацијама и интуитивном осећају за бојиште. Посматрање непријатељских и пријатељских снага у односу на време, простор и намере ствара основу за командантову процену. Док део жељеног будућег стања може да буде диктиран намерама вишег команданта, командант борбене јединице мора да поседује способност да предвиди будуће стање организације својих снага у оквиру одређене војишне просторије. Командант мора да буде способан да властиту слику ситуације пренесе путем наређења својим потчињенима. Он мора своју визију да преведе, а затим и пренесе терминима које ће војници разумети да би могли да је реализују, односно мора да буде способан да своју слику ситуације формира у мислима својих војника;

– *концептуализација (Conceptualization)* – јесте ментално извођење ратне игре којим командант долази до најбољег начина за извођење дејстава ради повезивања текућег стања и жељеног крајњег стања. То је динамичан процес, заснован на проценама, визуелизацији промена на војишној просторији и командантовом искуству, који му омогућава да успостави везу између текућих операција и будућих планова. Концептуализација дозвољава команданту да оптимизује ризике садржане у одређеној операцији, који су супротност процесу одлучивања, који увек иде у правцу смањења ризика по властите снаге;

– *комуницирање (Communication)* – јесте мост који повезује информацију с одлуком и одлуку с акцијом. Постоје две врсте комуницирања, које су једнако значајне за командовање. Имплицитно комуницирање је способност комуницирања путем међусобног разумевања, уз коришћење минимума кључних разумљивих реченица или, чак, међусобним антиципирањем мисли. То комуницирање је брже и ефикасније од детаљног, експлицитног комуницирања, које је способност комуницирања путем прецизних, кристално јасних писаних или усмених инструкција.

На крају тог дела разматрања амерички аутори цитирају кинеског стратега Сун Цуа, који је пре две и по хиљаде година рекао: „Ако познајете непријатеља и познајете себе, не треба да се плашите исхода стотину битака. Ако познајете себе а не познајете непријатеља за сваку остварену победу доживећете и пораз. Ако не познајете ни непријатеља ни себе, подлећићете у свакој бици“.

Неокортичко ратовање – савладавање противника без насиља – врхунац ратне вештине

Полазећи од чињенице да је рат, одбрамбени или освајачки, последица избора људи, односно људске воље, амерички аутори у том делу расправе констатују да је рат потчињавање воље непријатеља ради остваривања ратних циљева. У досадашњој пракси то се постизало употребом разних средстава, али претежно разарајућих оружја. Међутим, начело уништавања физичком силом има најмање три недостатка: а) уништавање материјалних средстава је обавезно и скупо; б) у одсуству сваке јасне и присутне опасности по национални опстанак поседовање разарајућих средстава ће доћи у питање, а грађани и администрација ће планирати другачији утрошак буџета, и с) интелектуална енергија утрошена на стварање нових и бољих начина за убијање одваја америчку војну моћ од стварног ратног циља – потчињавања непријатељеве воље. Поново цитирајући Сун Цуа: „Потчинити непријатеља без борбе је врхунац ратне вештине“, аутори закључују да је питање колико је победа у „Пустинској олуји“ стварно успех, јер касније понашање Садама Хусеина указује на то да је тај „последњи старински рат“ далеко од наведеног врхунца ратне вештине. Коначно, непријатељева воља нападнута физичком силом у једном рату често се касније јавља као појачано непријатељство у новом рату. Уосталом, највећи теоретичари ратне вештине кроз историју – од Сун Цуа, Макијавелија, Лењина, Цона Бојда, па до Наполеона, Клаузевица, Гудеријана, Патона ..., наглашавају значај моралног, менталног и вољног у оружаним сукобима.

Аутори, даље, своју пажњу усмеравају на карактеристике људског мозга, консултујући разне стручњаке из сфере психолошког, менталног и вољног код човека, и констатују да је „рат једини који истовремено дозвољава и захтева ангажовање свих људских способности, највиших као и оних најнижих“. То значи да је људски мозак у стању да организује снаге и средства ради убијања и уништавања, али он, исто тако, дозвољава и ограничавање употребе сурове силе. Ако се непријатељ посматра као систем којим руководи органски, неокортички мозак, онда се правац напада усмерава на центар тежишта система, а то је тај мозак. Међутим, неокортичко ратовање тежи да контролише и обликује понашање тог непријатељевог органа, али без његовог уништавања. То се постиже утицајем, до тачке регулисања, на свест, поимање и вољу противничког руководства, тј. непријатељевог неокортичког система. Једноставније речено, неокортичко ратовање покушава да продре у непријатељев циклус „посматрања, оријентације, одлучивања и деловања“. У ствари, оно тежи да колективно мишљење непријатељевог руководства доведе до контролисаних и сужених прорачуна и процена, због чега ће његове одлуке и резултати деловања одговарати америчким жељама. Врхунац свега је да се противничко руководство доведе до тога да не жели да се бори. Дакле, неокортичко ратовање утиче на противничку перцепцију, закључивање и визуелизацију, али без физичког насиља.

Потчињавање непријатеља без борбе захтева значајне напоре, ресурсе и вештину – врхунац ратне вештине, али циљ није пуко избегавање борбе. Циљ је да се наведе непријатељ да се не бори употребом повратног утицаја, скоро парасимпатетичке контроле, као производа непријатељског неокортекса.

Свет је већ видео неке облике неокортичког ратовања макар у зачетку. На пример, у време Хитлера (стварање нове расе) или Кенедија, приликом супротстављања Совјетима у кубанској кризи. Анализом примера где физичка сила није била у стању да савлада вољу, као код Стаљинграда и Дрездена, у Вијетнаму и Авганистану, или примера интифаде у Израелу, виде се случајеви неокортичког ратовања, јер су слабији надвладали јаче користећи снагу свог ума и воље. На основу таквих разматрања амерички аутори наводе четири хипотетичке карактеристике неокортичког ратовања:

- надметање, сукоби и њихово решавање су сталне карактеристике људског постојања, а мета свих људских сукоба је људски ум. У преиспитивању свих конфликта неокортичко ратовање одбија идеју да је ратовање застрањивање. Оно прихвата да сукоби никада неће престати и да Америка мора да инвестира у ресурсе којима ће побеђивати у свом бесконачном ангажовању. Оружане снаге морају себе да схвате као снаге националне безбедности у неокортичком ратовању. „Безбедност, добрим делом на нашу невољу, не произилази из оружја, али оружје је производ несигурности“;

- мора се схватити да и противничка страна разматра проблеме неокортичког ратовања против САД, користећи језик, слику и информацију као средство напада на ум, подривања морала и промене воље, нарочито лидера као кључних циљева;

- Американци морају највећи део напора и ресурса да посвете промишљеном и континуираном утицају без насиља на њихове противнике, да би их схватили у довољној мери како би могли условљавати или одређивати одлуке које противник доноси. Коришћење противничких лексикона, синтаксе и репрезентативних система омогућиће да се противник проведе кроз циклус посматрања, оријентације, одлучивања и акције;

- ради подршке неокортичком ратовању морају да постоје невелике, али убојите оружане снаге, способне за брзо реаговање, јер ће у неким случајевима бити потребно да се непријатељ доведе у стање шока, изненади и застраши да би се деморалисао и дезоријентисао. Зато амерички аутори сматрају да ће у будућности све војне операције бити извођене специјалним снагама и да ће главни садржај тих операција бити психолошко ратовање.

Конечно, аутори разматрају операционализацију неокортичког ратовања кроз три аспекта:

(1) Суштина је у стварању снажног и свеобухватног обавештајног система за прикупљање и дистрибуцију информација широм света. У неокортичком ратовању разумевање је моћ. Морају се познавати, на

пример, системи вредности Срба или Ирачана, разлике између Албанаца и Македонаца итд. Зато тај обавештајни систем мора да буде мрежа агенција, да комбинује ЦИА, ДИА (Војнообавештајна служба) и НСА (Агенција националне безбедности) на нижим нивоима него до сада. Та мрежа мора да укључује и америчке службе спољних послова, као и приватни сектор. Зато ће бити потребно много више агената на терену и много боље техничке могућности за прикупљање података и њихову анализу. Посебно место у тој мрежи имаће космички обавештајни системи.

(2) Неокортичко ратовање захтева боље интегрисану заједничку цивилну и војну снагу оружаних и ненаоружаних елемената. Она мора да буде способна за дуготрајно и ненаоружано присуство у сваком подручју на свету у којем САД имају интерес. Елементи те снаге морају да буду способни за хитну, комбиновану оружану интервенцију у оспораваним или непријатељским подручјима од „виталног интереса“. Неубојити елементи те снаге шире „демократске вредности и понашање у контексту локалне културе; одржавају мреже комуницирања, тржиште и партнерство; уче основним вештинама и продиру у начин поимања земље на мети“. Убојити елементи ће бити организовани у вишефункционалне тимове, који ће, схватајући земљу – мету као систем са подсистемима, знати прецизно када, где и како да интервенишу уз највећи могући ефекат. Те снаге ће непријатеља сматрати “купцем“, а његов друштвени сегмент у којем дејствују „радним местом“ неокортичког ратовања.

(3) За ауторе је материјални чинилац изузетно важан, и они пажљиво објашњавају и уверавају амерички конгрес у оправданост улагања у релативно мале, али ефикасне снаге за неокортичко ратовање.

Познаваоци америчке методологије развоја стратегијске мисли и његове повезаности с наступом на светској сцени подсетиће се да Американци никада нису објавили ниједно доктринарно правило а да, претходно, велики део његових постулата нису проверили кроз вежбе на полигонима, али и практично, на некој од жртава њихове спољне политике. Тако је било 1986. године у случају агресије на Либију, где је демонстрирана управо обелодањена стратегија сукоба ниског интензитета. Што се тиче доктрине неокортичког ратовања, односно потчињавања противникове воље без насиља, као и наведене информатичке операције, много елемената тих облика „заштите виталних интереса“ и “безбедност нације“ САД примењено је у операцијама извођеним ради промене режима у Панами, на Гренади и на Хаитију. Посебно је уочљиво комбиновање ненасилног деловања и војне силе, која је ангажована онда када се „лепим“ није могло више постићи.

Да би у будућности преовладале ненасилне методе потчињавања противничке воље потребно је развијати нове технологије и не треба сумњати да Американци већ дуго раде на њима. Последњих година је евидентно да су јавни медији, као прво средство неокортичког ратовања

веома успешно коришћени у „Пустињској олуји“, а сада смо сведоци њихове примене на нашим просторима. Јавни медији су се до сада показали као веома ефикасни, јер већ пет година Запад успева помоћу њих да у светском јавном мњењу, без нарочитих проблема, одржава негативан став према само једној страни у сукобима на југословенском простору – према Србима. Истовремено, друга страна, од Словеније, преко Хрватске и муслимана, до Македоније, и даље је „жртва“ сатанизованих Срба. Не треба гајити илузију према таквом наступу светских моћника ни у будућности, јер предавање „дуплог кључа“ за употребу силе на нашем простору из руку ОУН у руке НАТО-а само је први корак ка формирању мултинационалних снага које ће бити употребљене против већ прокажених и обележених Срба, без обзира на то да ли се ради о Србима у Републици Српској Крајини, у Републици Српској или у самој СР Југославији.

Будући противници, будуће битке

Амерички војни теоретичари, развијајући даље теорију о доктрини будућег ратовања, наглашавају да су два недавна рата значајна за детерминисање преласка из прошлости у будућност. То су операције америчке војске у Панами и мултинационалних снага у рату у Персијском заливу. С истовременим карактеристикама прошлих и будућих конфликта, ти ратови, комбиновани с изванредним напретком у информативним технологијама и технологијама савременог „паметног“ прецизно вођеног оружја, баца јасну светлост на карактер будућих сукоба.

Анализа трендова недавних регионалних конфликта, испоруке наоружања и инвестирања земаља у националну безбедност америчким ауторима указује на поделу будућих копнених снага на три опште категорије оних који би могли бити опасност за Сједињене Америчке Државе:

1) Најозбиљнија опасност по САД у првој деценији 21. века биће савремене војске потенцијалних стратегијских такмаца, од којих су неки садашњи савезници, а неки недавни противници. Те војске класификују као „снаге трећег таласа“. Оне ће бити релативно мале према стандардима „хладног рата“, али много убојитије. Будуће војске тих високоразвијених земаља биће хибриди индустријскоинформативне ере. Оне ће употребљавати прецизне разарајуће оружане системе за лансирање са земље и из ваздушног простора и маневарске платформе, можда чак технологије „wing-in-ground“. „Војске трећег таласа“ ће бити опремљене и неубојитим наоружањем, али не искључиво, за извођење операција у урбаним и другим згуснутим срединама, где успутне штете и неизбежне жртве имају велики политички и војни значај. Најзначајнији системи које ће употребљавати „војске трећег таласа“ биће у вези с информатичким операцијама. То значи да ће за њихове операције предуслов бити превласт у етеру. Односно, операције електронског ратовања, усмерене на постизање превласти у етеру, биће једнако

критичне као и конвенционална припрема војништа и операције за превласт у ваздушном простору у прошлим ратовима. У ствари, способност за успешно извођење информатичких операција на свим нивоима рата може да одврати или предупреди извођење конвенционалних војних операција, како их сада дефинишемо.

2) Американци сматрају да им највероватнија војна претња долази од снага стратегијских такмаца у успону – регионалних сила, војски земаља у развоју, неких из састава „трећег света“ и неких из „другог“ реда нација, с динамичним економијама и амбициозним стратегијским циљевима произишлим из идеолошких или религиозних мотива. То су копнене снаге „другог таласа“, које ће остати релативно велике, али с елитном офанзивном компонентом. Оне ће бити све професионалније, много боље обучене и вођене него сада. Избегаваће сукоб с „војскама трећег таласа“ и ослањаће се на оружја за масовно уништавање као средство за одвраћање развијенијих нација да успоставе регионалне хегемоније. Те војске ће поседовати мешавину старог и новог наоружања, али ће тежити к употреби стратегијских одбрамбених система високе технологије, можда чак и космичких, како би се супротставиле надмоћним разорним способностима глобалних војних сила. Оне ће бити способне да предузму и информатичке операције, али не и да их искористе онолико колико то могу развијене силе.

У вези с тим, наши и други војни теоретичари могу лако да препознају војску претходне Југославије, која се бројношћу, опремљеношћу и, посебно, веома перспективним војноиндустријским комплексом (који је последњих година пред распад СФРЈ постигао изванредне успехе и на светском тржишту) сврставала у значајне регионалне силе. Наиме, на југоистоку Европе била је сигурно најзначајнија сила и скоро неприкосновена. Американци су правилно проценили да ће присуство такве војне силе у успону у земљи независне политичке оријентације бити најозбиљнија препрека стварању њиховог „новог светског поретка“ и отуда толика упорност да се Југославија растури тако да ниједан њен део више никада или барем задуго не чини значајнији војни и политички чинилац не само у Европи већ ни у региону Балкана.

3) Најчешћа претња с којом ће се сретати копнене снаге „трећег таласа“ и „другог таласа“ (развијене и земље у развоју) биће војске „првог таласа“, које Американци квалификују као „аграрне“ и „примитивне“ у војном и политичком погледу. Снаге „првог таласа“ ће чинити мешавина терориста, паравојних и конвенционалних војних снага. У сваком случају, те снаге ће бити високо мотивисане и оријентисане на преживљавање. Оне ће се борити разноврсним арсеналом наоружања, од обичних карабина до „паметних“ мина и ПА оружја за лансирање с рамена, а с великим успехом ће користити и информатичке операције на стратегијском нивоу. Такође, користити комерцијалне комуникацијске системе и системе за осматрање. Осим тога, настојаће да дођу до преносних нуклеарних и других оружја за масовно уништавање, укључујући биолошка и хемијска оружја.

Операције снага „првог таласа“ биће веома сложена комбинација политичких и војних акција које, гледано споља, могу изгледати нерационалне, али оне то неће бити. Те снаге ће се борити без конвенционалности и обзира на дипломатске споразуме, а биће сурове и непредвидиве. Бориће се у урбаним срединама, где ће их тешко идентификовати – „као да тражите иглу у пласту сена“. Што је најважније, лидери тих снага ће бити вешти у манипулисању светским јавним мњењем и експерти у стварању сложених политичких, друштвених и војних услова, који ће се разликовати од конвенционалних војних схватања.

Будући ратови ће бити променљивог карактера и веома сложени, с обзиром на то да могу избијати из различитих комбинација унутар наведених „таласа“ или између њих. Амерички теоретичари рат између земаља „трећег таласа“ називају „кибернетички рат“ (Cyberwar), чију динамику није могуће потпуно схватити, а који ће, због своје разорности, сигурно бити кратак. То ће пре бити ратови система него ратови засновани на терену или људској маси, и зато ће „маса“ бити редеофинирана више у ефекте него у саме снаге. Пре свега, „кибернетички ратови“ ће обухватати непрекидне, вишедимензионалне, здружене и најчешће мултинационалне неубојите и убојите војне операције високог темпа. Оне ће бити политички и војно веома сложене и укључиваће свеобухватну примену свих елемената националне и војне моћи. Али, ти ратови могу имати и једну карактеристику из 18. века – вођење одлучујуће битке, истина знатно проширене по времену и простору.

Ратови између земаља „трећег“ и „другог таласа“ имаће многе карактеристике „Пустињске олује“. Међутим, коалиције војски регионалних сила биће много способније. Из анализа њихових садашњих и скорих будућих операција произилази да ће оне тежити да нападну рањива места развијених противника или коалиција, било употребом информатичких операција, превентивних удара ради одвраћања од ескалације или нападом на линије комуникација, претходно сматраним безбедним, оперативног или стратегијског значаја.

Ратови између сила „другог таласа“ биће слични ирачко-иранском рату вођеном осамдесетих година. У њима ће се брзо трошити ресурси оружја високе технологије и исцрпљивати елитне војне формације. Брзо ће прелазити у рововску фазу док се резерве не попуне ради извођења одлучујуће операције. Међутим, појавиће се основна разлика – употреба тактичког нуклеарног наоружања. Сматра се да ће тактички нуклеарни праг бити прекорачен пре 2010. године, а утицај ће бити стратегијски и условиће увођење потпуно нове динамике у регионални рат вођен против суседа или уколико у њега буду укључене глобалне силе.

Ратови у којима ће учествовати земље „првог таласа“ биће најчешћи и умногоме ће се разликовати од других ратова. Они ће бити изазов подједнако за глобалне и регионалне силе. Биће дуготрајни, много више политичког него војног карактера и вероватно ће ретко доводити до војног решења сукоба. Амерички аутори их сада сврставају у операције „изван ратног стања“ (у односу на њих – прим. аутора), наводећи са-

дашње карактеристичне ратове тог типа у Босни, Руанди, Сомалији, Гази, Авганистану и Северној Ирској.

Анализа развоја војно-политичке ситуације на просторима претходне Југославије указује да је Запад (САД) информатичком операцијом прво СФР Југославију разбио и свео из категорије земаља „другог таласа“ на простор на којем је настало неколико националних ентитета, који се могу сврстати у „силе првог таласа“ и који већ пету годину воде рат с карактеристикама најближим наведеном опису: дуготрајност, тероризам, доминантан значај политичких чинилаца у односу на војне, немогућност страна да сукоб реше војним путем, а све то уз здушну „помоћ“ Запада, односно земаља „трећег таласа“, за које су збивања на тлу претходне Југославије „изазов“ за властите политичке интересе на Балкану и у Европи.

Свемир и пројектовање силе

Стварање „новог светског поретка“ прате нестабилност и конфликти чије се димензије шире помоћу економског хаоса, национализма, религиозних и етничких неспоразума и историјских ривалитета у многим регионима света. У „заштити виталних интереса“ Американци ће се у војним интервенцијама суочавати са све савременијим арсеналом оружја чак и код земаља „трећег света“. Да би се суочила с таквим изазовима америчка војска ће имати четири основна задатка: а) стратегијско одвраћање; б) одржавање истуреног присуства у критичним регионима; с) задржавање способности да одлучно одговори на кризе било где и било када, и д) задржавање капацитета за формирање великих снага у случају потребе.

С обзиром на планирана смањења ОС САД, амерички аутори сматрају да се она морају надокнадити ефикаснијим средствима за пројекцију силе и повећаном ефикасношћу снага, поред осталог и средствима која ће мултиплицирати њихову моћ, а то су: технолошка супериорност, обука, концепт здружених операција и космички системи, који треба да обезбеде правовремено и тачно извиђање, поуздано осматрање метеоролошке ситуације, прецизну навигацију, прецизне географске податке и сигурне везе за руковођење и командовање. Аутори тврде да САД више не могу себи дозволити да уђу у рат без потпуне подршке из космоса, која једино може обезбедити следеће аспекте контроле копна:

– извиђање из космоса обезбеђује команданту војишта ситуацију у реалном времену, као и промене током дејстава, што му омогућава да доноси оптималне одлуке. Космички извиђачки системи дају мноштво разноврсних података употребљивих до врха – команде здружених снага – до најнижих тактичких јединица у додиру. Сателити помажу у припреми војишта, процени непријатељевих снага, избору циљева, одређивању размештаја наоружања и процени ефеката дејстава, као и у предвиђању могућег кретања хемијских и биолошких б/с, уколико буду употребљена;

– географски подаци добијени сателитским осматрањем омогућавају ажурирање постојећих војних карата, као што је био случај у „Пустињској олуји“, када су Американци располагали картама региона старим тридесет година, али су до почетка дејстава помоћу сателитских података отклонили недостатке и добили довољно тачне карте за планирање операције;

– систем сателитских веза има капацитете за одржавање веома велике мреже веза које непријатељ тешко може да омета. У „Пустињској олуји“ 90 одсто свих веза обезбеђено је војним и комерцијалним сателитима. У будућим ратовима, биће веома значајно одржавање поуздане мреже сателитских веза на свим нивоима сукоба. Та мрежа ће захтевати вишестране везе и проток података, укључујући електромагнетску заштиту. Употребом јединствене мреже војних и комерцијалних сателита све јединице до најнижег тактичког нивоа биће обезбеђене поузданим везама где год и када год буде потребно;

– космички системи за упозорење на балистичке ракете обухватају сензоре који обезбеђују правовремену детекцију на глобалном нивоу, идентификацију, праћење и процену напада стратегијских и тактичких ракета. „Пустињска олуја“ је показала неке недостатке у фази откривања и праћења и у фази одбране – уништења ирачких балистичких ракета SCUD, јер се ПАР систем „Patriot“ показао као адекватан. Американци раде на оружју већег домета и поузданости у заштити много већег подручја. Крајњи циљ је стварање космичког одбрамбеног појаса – кишобрана, који ће бити способан да уништи непријатељеву балистичку ракету у свим фазама лета – од бустер-фазе до половине домета ракете.

Контрола космоса је основа за постављање наведених космичких система. Американци за сада космос контролишу претежно средствима базираним на копну, што није довољно за откривање опасности од непријатељевих ракета. Зато они планирају да у орбиту око Земље поставе мрежу мање рањивих система, способних да умање евентуалне непријатељеве претње, односно да смање ефикасност непријатељевих космичких система. Ради остварења тих планова Американци намеравају да у космосу створе глобалну мрежу различите намене, од ометања противничких космичких система, обманивања и пресретања до њиховог уништења. Све то желе да остваре заједничком реализацијом војних и цивилних комерцијалних космичких програма, како ради уштеда, тако и ради остваривања апсолутне супремације у космосу, и то у односу на потенцијалне непријатеље, али и у односу на савезнике.

Технологије за помоћ у одлучивању

Војни комплекс је тренутно у прелазном периоду, у којем се традиционална улога, задаци и структура снага поново процењују и редифинишу како би могле напредовати и прихватити технологије 21. века, помоћу којих ће удовољити потребама будућих корисника инфор-

мација. Аутори разматрају два типа технологија развијених за извршне елементе и штабове: извршне системе за подршку – ESS (Executive Support Systems) и групне системе за подршку – GSS (Group Support Systems.) У последње време, еволуцијом система РИК, од обичног система C2 (Command and Control) дошло се до C4I2 (Command, Control, Communication, Computers, Intelligence and Information). Наглашавајући информативну компоненту, аутори сматрају да проблеми руковања информацијама од стране команданата и штабова укључују засићеност како сложеним, тако и једноставним информацијама; процену информација; омогућавање да критичне информације буду право-времено доступне командантима ради доношења одлуке, и форматизовање информација, како би биле за све разумљиве. Ради тога, током последње деценије, развијен је компјутеризовани извршни систем за подршку – ESS, који значајно утиче на руковање информацијама, доношење одлука, планирање и контролу активности, као и на ментално моделирање будућих дејстава (слично менталним ратним играма команданата на тактичком нивоу). Даља истраживања у тој области усмерена су на: „дводимензионално и тродимензионално дигитално приказивање војишта, с могућношћу зумирања жељених сегмената; графичко приказивање војишта с тактичким контролним тачкама, локацијама јединица и другим потребним информацијама; приказивање у боји стандардних карактеристика и посебно значајних јединица (људство, муниција, оружје, системи веза, возила и слично); опрему која команданту и штабу омогућава тренутни увид у ситуацију помоћу уређаја на шлему (технологичка миникамера) или помоћу лаптоп-компјутера, односно компјутера бележница; развој система за подршку у доношењу одлуке DSS (Decision Support Systems) ради помоћи команданту у анализама помоћу експертских система, компјутерске графике или убрзане борбене симулације и на развој софтвера ради убрзања протока стандардизованих извештаја, оперативних наређења и извештаја о стању јединица.

Друга нова информативна технологија – групни систем за подршку GSS, треба да помогне штабовима претрпаним информацијама. Тај систем треба да побољша повезаност разних штабних група (одељака), од којих свака има свој специфичан процес рада, средствима посебно обликованим да повећају ефикасност и продуктивност свих група и штаба у целини. Систем ради у пет подручја (планирање и управљање радним седницама, управљање заједничким радом појединих група, успостављање и одржавање организацијских или групних меморија података, подршка индивидуалног рада унутар групе, и прикупљање, похрањивање и чување информација). Групни систем за подршку комбинује технологију меморисања информација с интегрисаним гласовним, текстуалним и визуелним медијима ради подршке командантима и штабовима у здруженим операцијама у којима борбене јединице и други ресурси могу да буду лоцирани хиљаде миља далеко и распоређени у више различитих временских зона.

Елементи извршног система за подршку и групног система за подршку испитују се у вежбаоницама и лабораторијама у Форт Левен-вурту, а резултат је прототип система за подршку командовања – ComSS (Command Support System), чију срж чини модул динамичког система за руковање информацијама намењеним командантима батаљона, бригаде и дивизије. Систем је модуларног типа, а као прототип биће тестиран и процењиван коришћењем интерактивних симулација. Да би био употребљив ComSS мора да задовољи три основна захтева: мора да буде довољно флексибилан да се може индивидуално подешавати како би удовољио информатичким потребама различитих команданата на активном војишту, по нивоима команди и за различите родове и службе; информације морају да буду на располагању команданту оног тренутка кад он то захтева, и информације морају да буду форматизоване тако да буду лако разумљиве. Поред тога, правовременост достављања информација командантима захтева потпуну хоризонталну и вертикалну интеграцију здруженог система за руковање информацијама. Систем мора да одговара заједничким стандардима комуникацијске опреме, компјутерских хардвера, софтвера, обраде података и њиховог приказивања.

Структура снага у прошлости оријентисана је првенствено на то како најбоље да се организују оружани системи да би обезбедили надмоћну ватрену моћ у право време и на правом месту да би се добила битка. У будућности, структура снага ће можда требати да се формира зависно од интегрисаних обавештајних, комуникацијских и информативних система ради подршке протока критичних информација до команданта.

*
* *

У приказаном материјалу војни теоретичари могу да нађу бројне теме за размишљање и даљу анализу. Поред осталог, намеће се питање о односима с јавношћу и њихово поређење са стањем у ЈНА, која је, због развоја ситуације на југословенским просторима током рата 1991/92. у нашој јавности често критикована, упркос чињеници да је најздравији део ЈНА постигао видне позитивне резултате.

„Операције изван ратног стања“, у ствари, значе постизање војних циљева без употребе vlastитих војних снага. То Американци управо раде на простору претходне Југославије. Наиме, уз никакву или готово симболичну употребу својих војних (ваздухопловних) снага постижу жељене циљеве, обилно користећи посреднике, који за њих обављају „прљави“ посао.

Кроз цео приказани материјал се на разне начине провлачи мисао да ће и у будућим ратовима, упркос непрекидном подизању техничког нивоа свих врста наоружања и ратне опреме, људски чинилац бити незаменљив и одлучујући за успешан исход рата.

На основу наведеног, чини се да је основни предуслов за извођење информатичке операције претходна дуготрајна и темељита информативна припрема властитог и ширег, светског јавног мњења, тако да оно, практично потпуно некритички, прима само оно што му се с одређеним циљем сервира. Изгледа да је у информативној сфери остварење Орвелове теорије на Западу већ одавно почело, односно када је Орвел и предвидео – 1984.

Објашњење неких синтагми

Борбено командовање (Battle Command) – ново схватање борбеног командовања заснива се на квалитетном скоку пре свега информативних система и људског чиниоца од највишег командног кадра до обичног војника. Команданти на свим нивоима, повезани хоризонтално и вертикално јединственим информативним системом у реалном времену, имаће заједничку визију војишне просторије (без обзира на ниво) и ситуације у континуитету промена, што ће омогућавати јединствену идеју операције, успешну координацију дејстава свих елемената борбеног поретка, оптимално реаговање на све промене ситуације и правилно предвиђање и планирање следећих потеза. Посебно се наглашава квалитет људског чиниоца јер ће, уместо гломазним штабовима, суштина информација бити на располагању команданту и мањој оперативној групи око њега, а све то ће омогућавати нова технологија информатичке ере.

Војишна просторија (Battlespace) – превод је услован због недостатка одговарајућег термина у нашој војној литератури. Под војишном просторијом се подразумева много шири појам од онога што чини само зона одговорности неке јединице, властите и непријатељеве снаге, наоружање, опрема, борбено и позадинско обезбеђење. Мисли се на све елементе који омогућавају успешно командовање, од наведених класичних до информатичких технологија, сателитских веза и система наоружања у космосу. Дакле, свега онога што визију могућности које стоје на располагању команданту проширује изван класичних граница бојишта, војишта или ратишта. Најзначајнију димензију појму дају технолошке могућности информатичке ере.

Дејства против система РиК (C²W – Command and Control Warfare), – систем РиК посматра се у ширем смислу, јер укључује и државно руководство на свим нивоима. Према томе, то су мере, активности и дејства који се предузимају ради „убијања“ воље руководства противника за отпором и његове потпуне дезорганизације. Средства су првенствено информатичко-медијска, а међу методама се посебно планирају приступ непријатељевом компјутерском систему и манипулација информацијама.

Интерагенцијска дејства и активности (Interagency activities) – заједничка дејства и активности специјализованих војних и цивилних

установа, посебно у сфери медијског рата, специјалних и психолошко-пропагандних дејстава. Интерагенцијске активности су основни метод реализације информатичких операција.

Информатичка операција (Information operation) – медијска операција широког спектра ради постизања стратегијских војних и политичких циљева употребом свих врста медијских средстава и метода, као и психолошко-пропагандних елемената и елемената специјалног рата, без непосредне употребе оружане силе. Међутим, оружана сила остаје као перманентна претња, као средство за постизање резултата у оном делу у којем информатичка операција не успе. Операција се изводи на највишем државном нивоу, а захвата све сегменте друштва нападнуте земље (региона).

Модуларна организација (Modular organisation) – формирање тимова специјалиста који се као јединствене целине уграђују у оперативне групе и штабове, зависно од захтева, планирања и реализације одређене операције. Тимови су међувидовски и међуродовски, а основа за њихово формирање је информатичка технологија. Уграђују се, без разлике, у штабове свих видова и родова.

Неокортичко ратовање (Neocortical war fare) – активности срачунате на утицај на људски мозак Neocortex чини 80 одсто укупне мождане масе, те појам неокортичког ратовања подразумева све мере, активности и дејства који утичу на мозак противника ради његовог савладавања без употребе физичке силе. У ту сврху се противник свестрано проучава – његов језик, култура, историја, менталитет ..., на основу чега се проналазе методе којима ће се утицати на његову вољу, односно којима ће се она савладати без употребе силе.

Операције изван ратног стања (OOTW – Operation Other Than War) – активности и дејства видова и родова ОС САД којима се војни циљеви постижу без стварне употребе снага на војишту – притисцима, пропагандом, претњама, медијским ратом итд.

Операције односа с јавношћу (Public Affairs Operation) – мноштво разноврсних мера и активности посебно организованих, опремљених и обучених органа на свим нивоима (од тактичког до стратегијског), којима се у широкој јавности формира позитиван став и однос према токовима у јавном животу и према политици америчке администрације.

Општедимензионалне операције (Full-Dimensional Operation) – операције КоВ-а 21. века, у којима се подразумева употреба свих расположивих потенцијала у јединственој операцији с јединственим циљем, од најсавременијих система наоружања, преко специјалних и психолошко-пропагандних дејстава, до елемената информатичке операције. У оквиру тих операција предвиђају се разне активности – од хуманитарних, кризних и ратних до оних које се подразумевају под операцијама изван ратног стања.

Тотална снага (Total Force) – подразумева се крајња реализација нове доктринарне мисли САД за 21. век, при чему се под оружаном

силом земље неће подразумевати само војска у класичном смислу, са својим видовима, родовима и службама. Технологија информатичке ере, нов концепт командовања, шире и еластичније схватање свих елемената војишта и борбеног поретка довешће до тога да се видови, родови и службе војске — уз више невојних организација — стапају у јединствене оперативне целине, модулиране за мноштво разноврсних задатака које ће наметати нови услови и прилагодљиве свим захтевима променљивих услова у којима ће дејствовати.